

УДК 159.9.07.+316.6

*Хижняк В., студентка соціально-психологічного факультету НУЦЗУ;
Ушакова І.М., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології
діяльності в особливих умовах НУЦЗУ*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНІЙ СИТУАЦІЇ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ НУЦЗУ

Ще древні філософи вважали, що конфлікт існує всюди незалежно від думок людей про нього. Весь світ повний протиріч, з ними неминуче пов'язане життя природи, людей і навіть Богів. Правда, сам термін «конфлікт» вони ще не вживали, але вже бачили, що конфлікт не вичерпує собою усього життя і являє собою її частину.

Д.Т. Дуткевич на основі робіт вітчизняних та зарубіжних авторів визначає конфлікт як спосіб вирішення корінних протиріч, які не можуть бути вирішені іншим (логічним) шляхом [2].

Н.В. Грішина розглядає конфлікт як біполярне явище – протистояння двох начал, що проявляє себе в активності сторін, спрямованої на подолання протиріччя, причому кожна з сторін конфлікту представлена активним суб'єктом (суб'єктами) [3].

Конфлікт, на думку Г.М. Андрєєвої — це суперечність, що виникає між людьми у зв'язку з розв'язанням тих чи інших питань соціального чи особистого життя. Конфлікт може виявитися на рівні свідомості окремо взятої людини — це внутрішньоособистісний конфлікт, а також у міжособистісній взаємодії та на рівні міжособистісних групових стосунків [1].

Гендер – соціально - біологічна характеристика для визначення понять «чоловік» та «жінка». Зміст цього терміну полягає у відокремленні соціальних понять «чоловік» і «жінка» від біологічних факторів будови нашого організму. Чоловік і жінка не тільки різні, але й нерівні люди, ця нерівність стосується їх власних доль і навіть того як вони розмовляють, як міркують, як переживають емоції тощо [1, с. 36].

Аналіз першоджерел довів, чоловіки і жінки в конфліктній ситуації будуть проявляти різні особливості поведінки в залежності від обраної стратегії. Жінки в конфліктній ситуації частіше вибираючи стратегію компромісу, проявляють більше терпимості і прагнення до примирення інтересів. На відміну від чоловіків, вони намагаються знайти рішення, засноване на взаємних поступках. Чоловікам же більш властива стратегія конкуренції, так як вони не можуть проявити достатню гнучкість при вирішенні протиріч [1-3].

Нами було проведено емпіричне дослідження гендерних особливостей поведінки людей в конфліктній ситуації на базі НУЦЗУ. Для то-

го, щоб визначити гендерні особливості поведінки в конфліктній ситуації у студентів та курсантів НУЦЗУ було використано методика С. Бем «Маскуліність - фемінність» (для виявлення гендерного типу) та методика К. Томаса «Стиль поведінки в конфлікті для виявлення стилю реагування в конфліктній ситуації».

Було з'ясовано, що у вибірці переважають досліджувані з андрогінним гендерним типом (68 % вибірки). Це можна пояснити тим, що андрогінний гендер з'явився у зв'язку з яскраво вираженою здатністю людини до пристосування та тенденцією до рівноправності чоловіків і жінок. Відзначено, що люди, що володіють вираженою андрогінією в поведінці, добре виконують як чоловічу, так і жіночу роботу, краще розуміють протилежну стать. Такі результати є типовими для сучасного суспільства та підтверджені багатьма дослідженнями. Але є серед курсантів та студентів і особи, які мають маскуліний (20%) та фемінний (12%) типи. Це дозволило нам сформувати досліджувані групи з метою виявлення особливостей поведінки в конфліктних ситуаціях у особистості різного гендерного типу.

Дослідження стилів поведінки в конфлікті показало, що у досліджуваних переважають в однаковій мірі такі стилі поведінки як конкуренція та компроміс (38 %). Це пов'язано, на нашу думку, з тим, що психологічні особливості людей у яких виявили андрогінний гендер, в деякій мірі, співпадають з психологічними особливостями досліджуваних, які використовували компроміс та конкуренцію як провідний стиль реагування в конфлікті.

Було виявлено відмінності між виділеними групами на достовірному рівні статистичної значущості. Так, статистично значущі відмінності були виявлені між маскулінами та фемінами за частотою використання такої стратегії поведінки в конфлікті, як конкуренція (перші використовують її значно частіше). Такі дані відповідають сталим уявленням про гендерні ролі (адже саме чоловіча роль передбачає конкуренцію, активне відстоювання своєї власної позиції). Тобто, можна сказати, що конкуренція, як стиль поведінки в конфлікті, більше притаманна маскулінному гендерному типу, ніж фемінному.

В ході дослідження також було виявлено суттєві відмінності між андрогінами та маскулінами при використанні компромісної стратегії поведінки в конфлікті, яку представники андрогіного типу застосовують в чотири рази частіше за маскулінів.

Отже, проведене нами дослідження показало, що у андрогінів найбільш часто використовуваною стратегією поведінки в конфлікті є компроміс, а найменш використовуваною – уникнення. Це можна пояснити тим, що розвинута андрогінія в людини, незалежно від її статі, передбачає багатий арсенал і гнучкість її рольової поведінки, високі соціально-адаптивні здібності й інші важливі якості. Цікаво, що цей стиль

(компроміс) найчастіше використовується і фемінами, що передбачає відповідність жінки власній психологічній статі, дотримання жіночих статево-рольових норм, типової для жінки поведінки, цінностей, установок. Фемінність пов'язується з емоційністю, м'якістю, чуйністю, нормативністю, комунікативними навичками, сензитивністю, здатністю до емпатії. Отже, можемо припустити, що сучасна андрогінія більш «жіночна», аніж має чоловічі риси в поведінці в конфлікті.

Для маскулінів найбільш актуальною виявилася конкуренція, а співпраця, пристосування, уникнення і компроміс виражені значно менше. Маскулінність не обов'язково притаманна чоловікам так само, як фемінність - не є виключно жіночою характеристикою. Але типовими маскулінними якостями вважаються раціональність, незалежність, активність, сила (як фізична, так і психологічна).

Отже, ми бачимо, що гендер має важливе значення для визначення стильових характеристик поведінки особистості в конфлікті, відповідно, у врегулюванні конфлікту. Уміння обирати правильну стратегію поведінки в конфлікті для досягнення позитивного результату, знати особливості поведінки в конфліктній ситуації, а також природу самого конфлікту, щоб успішно його розв'язати є надзвичайно важливим для адаптації особистості в соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология. М : Аспект-Пресс, 2001. 384 с.
2. Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління: Навч. посібник. К.: Центр навч. літератури, 2005. 456 с.
3. Гришина Н.В. Психология конфликта. СПб.: Питер, 2000. 464 с.

УДК 159.9

Христенко В.Є., канд. психол. наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ

РУЙНІВНІ ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Аналіз воєнних конфліктів початку ХХІ століття свідчить про появу нових форм і методів збройної боротьби між державами для досягнення відповідних політичних цілей і вирішення міждержавних протиріч. На зміну класичним формам збройної боротьби прийшли так звані «гібридні війни».

Вони мають прихований характер та проводяться, переважно, у